

УДК 339.92

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-39-21>

Лешанич М. М.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної політики
Ужгородського національного університету*

Феделеш М. В.

*магістр
Ужгородського національного університету*

Leshanych Myroslav

*Candidate of Political Sciences,
Docent of International Policy Department
Uzhhorod National University*

Fedelesh Maria

*Master
Uzhhorod National University*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ АМЕРИКАНСЬКИХ ТНК У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Анотація. У статті проводиться аналіз діяльності транснаціональних корпорацій США, а також визначається їх місце та роль на міжнародній арені. Автор звертає увагу на лідируючі корпорації, підкреслюючи переважання американських транснаціональних компаній, що успішно функціонують у різних секторах економіки. У статті наведені статистичні дані провідних транснаціональних корпорацій, а також їх економічні показники. Розглянуто різні рейтинги і журнали, що публікують інформацію про найбільші транснаціональні корпорації світу. Досліджено прямі іноземні інвестиції як індикатор ролі транснаціонального бізнесу США у світовому масштабі. Наведено фактори діяльності американських ТНК, що мають негативний вплив на країни-реципієнти.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, США, світова економіка, прямі іноземні інвестиції, світовий ринок, сектори економіки.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних реаліях ТНК відіграють важливу роль у світовій економіці, вони є рушійною силою в реалізації процесів інтернаціоналізації. Нині ТНК є важливою частиною зовнішньоекономічної діяльності країн високого рівня розвитку, в тому числі й США. Актуальність теми зумовлена стрімким зростанням ролі американських транснаціональних корпорацій на міжнародній арені. Саме транснаціональні корпорації США здійснюють значний вплив на світову економіку, вони виступають могутніми суб'єктами світового господарства і здійснюють свою діяльність майже в усіх країнах світу, що зумовлює необхідність подальшого вивчення їхньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні міжнародні економічні відносини і світову економіку досить складно уявити без головних гравців глобалізації –

транснаціональних корпорацій, які в останні десятиліття настільки посилили свою роль і вплив у всьому світовому просторі, що не залишається ніяких сумнівів в тому, що вони сильно впливають на розвиток як цілих регіональних ринків, так і їхніх економік. Дослідженням питання діяльності транснаціональних корпорацій у системі світових економічних відносин займалася низка вітчизняних та зарубіжних учених-економістів. Х.С. Хамандрик, Л.І. Михайлишин, О.В. Гринь досліджували роль та значення транснаціональних корпорацій у світовій економіці. Значний інтерес становлять розробки Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), що є ключовим органом Генеральної Асамблеї ООН із питань у галузі торгівлі та розвитку, який займається дослідженнями розвитку ТНК, публікуючи щорічні звіти про їхню діяльність. Експерти журналів «Fortune», «Forbes», а також міжнародна ауди-

торська компанія «PwC» будують щорічні рейтинги найбільших публічних компаній світу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на значний науковий збуток вітчизняних та зарубіжних учених, актуальним залишається дослідження місця та ролі американських ТНК у світовій економіці. Поведінка ТНК постійно адаптується до швидкоплинності ринкового середовища, відбуваються постійні зміни світового лідерства, що приводить до системних трансформацій у діяльності ТНК. Це, безсумнівно, вимагає більш глибокого наукового дослідження.

Метою статті є аналіз місця американських ТНК у світовій економіці. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: сформулювати уявлення про сучасні тенденції розвитку транснаціональних корпорацій, зокрема про сучасні аспекти теорії ТНК; дослідити роль найбільших корпорацій у формуванні позиції США на світовому ринку транснаціонального капіталу; виділити найбільш значущі види діяльності американських ТНК.

Результати дослідження. Сформулювати однозначне визначення ТНК досить важко з огляду на те, що організаційна структура транснаціональних корпорацій дуже часто змінюється, пристосовуючись до трансформацій у міжнародних економічних відносинах [1].

Згідно з визначенням ООН, транснаціональна корпорація – найбільш потужна компанія корпоративного бізнесу, яка діє в межах міжнародного масштабу і відіграє вирішальну роль у посиленні світогосподарських зв'язків; це гігантські, широко диверсифіковані як в галузевому, так і у географічному плані господарські структури, які за своєю економічною потужністю прирівнюються до деяких держав [2].

Широко застосовується визначення, запропоноване ЮНКТАД. Транснаціональні корпорації – це підприємства, що складаються з материнської компанії та філій цієї компанії, розміщених за кордоном. Головною ознакою материнської компанії є наявність у компанії контролю над активами економічних одиниць, розташованих на території інших держав. Країна, в якій розташовується штаб-квартира і центральний офіс материнської компанії, є країною базування транснаціональної корпорації, тоді

як держави, де розташовуються об'єкти вкладень ТНК, виступають країнами-реципієнтами [3].

Позитивний вплив ТНК на стан економіки країни базування не викликає сумнівів, однак зазвичай вплив корпорацій розглядається через їхню діяльність на ринку праці (створення значної кількості робочих місць), внесок у доходи державного бюджету (через сплату податків), діяльність на ринку технологій та інновацій (через те, що саме ТНК завдяки своїм фінансовим можливостям значні обсяги коштів вкладають у дослідження та розробки). Однак значення ТНК у розвитку країни базування проявляється ще й через їхню глобальну діяльність, що ілюструє приклад США [4].

США вважаються вигідною територією для функціонування компаній такого типу. До сприятливих умов існування ТНК на території США можна віднести:

- наявність відповідної інфраструктури;
- помірне оподаткування;
- невтручання держави в підприємництво;
- наявність сировини;
- великий і постійно зростаючий споживчий ринок;
- постійне впровадження інновацій та новітніх технологій.

Американські ТНК почали динамічно розвиватися і закріплювати свої позиції на світовому ринку у другій половині XX століття. До 2020 року за рейтингом Fortune Global 500 США були на першому місці у світі за кількістю національних ТНК. Другий рік поспіль за кількістю компаній в рейтингу Китай випереджає США, посідаючи перше місце у світі. У список цього року від Китаю потрапили 143 компанії, від США – 122, що на одну більше, ніж у попередньому році, а також 53 компанії від Японії (див. рис. 1).

При цьому американські компанії все ще перевершують китайські за сукупною виручкою – на корпорації зі США припадає 30% виручки всіх підприємств з Fortune Global 500, а на китайські, хоча їх і більше, – тільки 25%.

У топ-10 потрапили відразу п'ять компаній зі США: Walmart, Amazon, Apple, CVS Health та UnitedHealth Group. Walmart є найбільшою компанією в світі вже вісім років поспіль, а компанія Amazon вперше увійшла до трійки лідерів (табл. 1).

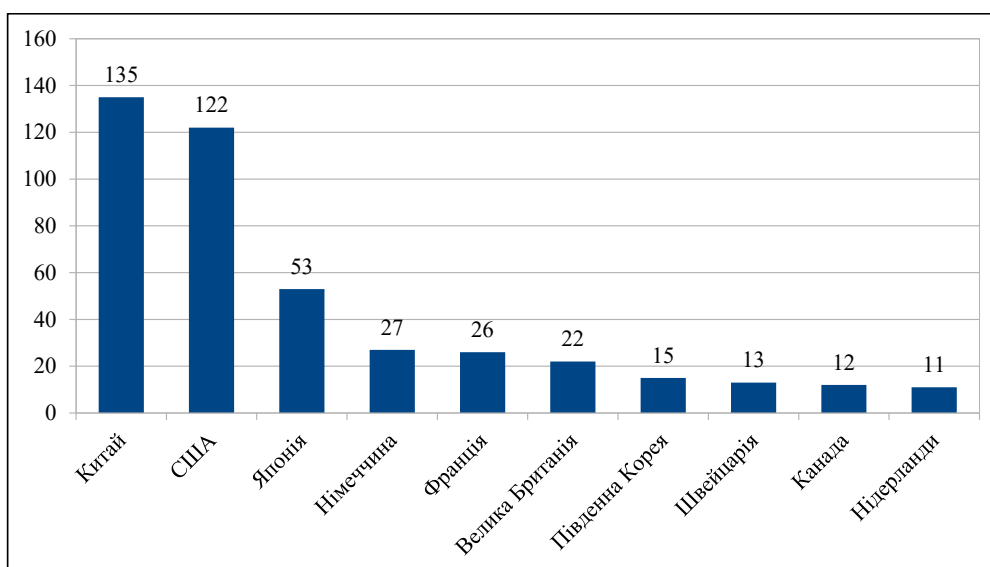


Рис. 1. Кількість національних ТНК країн, представлених у рейтингу Fortune Global 500 за 2021 р.

Джерело: побудовано автором за даними [5]

Топ-10 ТНК за рейтингом Fortune Global 500 за 2021 р.

№	ТНК	Країна	Галузь	Дохід, млрд. дол.
1	Walmart	США	Роздрібна торгівля	\$524
2	State Grid	Китай	Енергетика	\$384
3	Amazon.com	США	Інтернет-послуги та роздрібна торгівля	\$281
4	China National Petroleum	Китай	Нафта	\$379
5	Sinopec Group	Китай	Нафта	\$407
6	Apple	США	Електроніка	\$260
7	CVS Health	США	Охорона здоров'я	\$257
8	UnitedHealth Group	США	Охорона здоров'я	\$242
9	Toyota Motor	Японія	Автомобілебудування	\$275
10	Volkswagen	Німеччина	Автомобілебудування	\$283

Джерело: побудовано автором за даними [5]

Насамперед американські ТНК на світових ринках програють у конкуренції з компаніями з Китаю. Однак детальний аналіз рейтингу Fortune Global 500 в розрізі визначених секторів економіки вказує на те, що в окремих галузях на американські ТНК припадає більшість доходів [4].

Це підтверджується і щорічним дослідженням «Топ-100 компаній світу за рівнем ринкової капіталізації», розробленим PwC [6]. У звіті аналізується стан 100 провідних компаній світу, висвітлюються значні зміни в складі списку, а також наводиться порівняння 100 найбільших компаній світу за ринковою капіталізацією за період із березня 2020 року по березень 2021 року.

На 100 найбільших компаній світу припадає величезна ринкова капіталізація в 31,7 трильйона доларів. Компанії США продовжують очолювати топ-100 провідних компаній світу за ринковою капіталізацією і кількістю компаній, представлених у рейтингу. На 59 американських компаній припадає 65% від загальної ринкової капіталізації, що становить 20,55 трильйона доларів (табл. 2).

За галузевою структурою компанії США технології, як і раніше, залишаються найбільшим сектором за ринковою капіталізацією – 7,7 трлн дол. Слідом йдуть споживчий сектор – 4,27 трлн дол, охорона здоров'я – 2,39 трлн дол., фінанси – 1,92 трлн дол., промисловість – 1,7 трлн дол.

Найменше за секторами, представленими в рейтингу, припадає на телекомунікації, енергетику і житлово-комунальні послуги.

Таблиця 2

Кількісна приналежність компаній та розмір їх ринкової капіталізації за країнами

Розташування	Кількість компаній	Ринкова капіталізація (травень 2021), трлн дол.
США	59	20,55
Китай	14	4,19
Саудівська Аравія	1	1,92
Швейцарія	3	0,82
Нідерланди	3	0,58
Японія	3	0,56

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Позитивним впливом американських корпорацій на економіку світу є надання великої кількості робочих місць населенню цих країн. Серед рейтингу найбільших роботодавців світу за версією Forbes станом на 2020 рік перше місце займає Samsung Electronics, що належить Південній

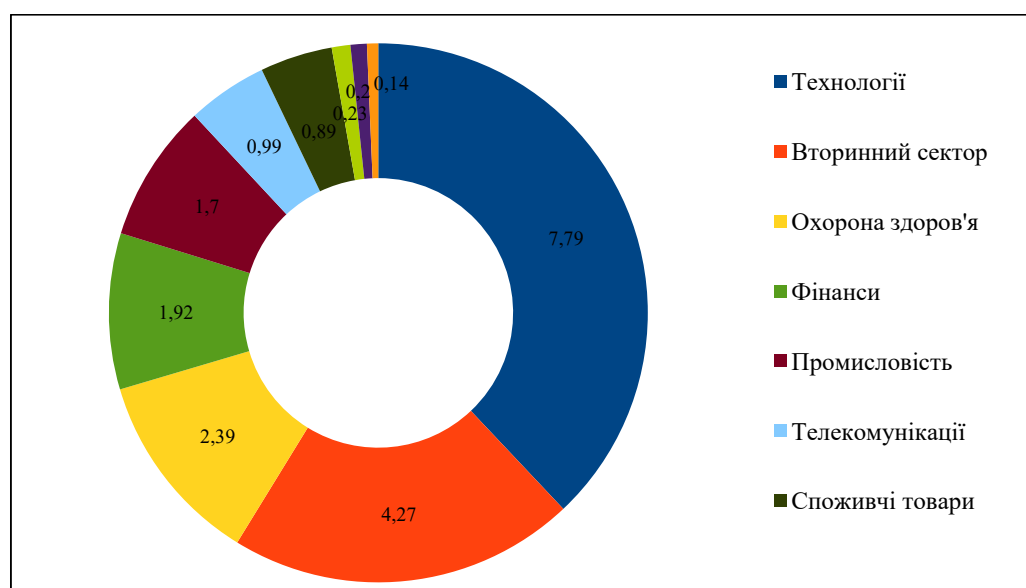


Рис. 2. Галузева структура ТНК США за ринковою капіталізацією, 2021 р.

Джерело: побудовано автором за даними [7]

Кореї. Друге та третє місця займають компанії США – Amazon та IBM. Серед десятки лідерів знаходяться 6 американських корпорацій. Рейтинг розроблявся шляхом опитування 160 000 штатних і нештатних робітників із 58 країн, які працюють на цих підприємствах. Учасників попросили оцінити готовність рекомендувати своїх роботодавців друзям та родині. Їх також попросили оцінити, як роботодавці відреагували на виклики, спричинені пандемією Covid-19, та дати оцінку їх іміджу, економічному аспекту, розвитку талантів, гендерній рівності та соціальній відповідальності [8].

Таблиця 3

Топ-10 найкращих роботодавців за версією Forbes, 2020 р.

№	Назва	Країна
1	Samsung Electronics	Південна Корея
2	Amazon	США
3	IBM	США
4	Microsoft	США
5	LG	Південна Корея
6	Apple	США
7	Adobe	США
8	Alphabet	США
9	Siemens	Німеччина
10	Bosch	Німеччина

Джерело: [8]

Іншим важливим індикатором ролі транснаціонального бізнесу США у світовому масштабі є прямі іноземні інвестиції. США є найбільшим у світі джерелом і реципієнтом прямих іноземних інвестицій. Прямі інвестиції США за кордон збільшилися на 244,9 млрд доларів до 6,15 трлн доларів наприкінці 2020 року із 5,91 трлн доларів на кінець 2019 року, згідно зі статистичними даними, опублікованими Бюро економічного аналізу (BEA) [9].

ТНК США інвестують майже в кожну країну, але їхні інвестиції у філії п'яти країн становили більше половини

загальної позиції на кінець 2020 року. Найбільше ПІІ з США надійшло до Великобританії – 890,1 млрд доларів, далі йдуть Нідерланди – 844,0 млрд дол., Люксембург – 759,4 млрд дол., Канада – 422,2 млрд дол. та Ірландія – 390,3 млрд дол. [9].

Прямі іноземні інвестиції в Сполучені Штати також збільшилися на 187,2 млрд дол. до 4,63 трлн на кінець 2020 року. Японія залишилася країною, що найбільше інвестує в США, на кінець 2020 року з позицією в 647,7 млрд дол. Канада піднялася на одну позицію з 2019 року – 490,8 млрд дол., ставши другою країною за величиною інвестицій, і посунула Великобританію на третє місце – 486,9 млрд дол. Нідерланди (484,0 млрд дол.).

Німеччина (411,3 млрд дол.) стали відповідно четвертою та п'ятою за величиною країнами-інвесторами станом на кінець 2020 року.

Здійснюючи діяльність на територіях інших країн світу, американські ТНК також мають негативний вплив на них. Він полягає у:

- поглибленні панування ТНК на світових ринках;
- захопленні багатьох галузей економіки;
- створенні негативної конкуренції для національних виробників шляхом монопольного встановлення цін на продукцію;
- витісненні та поглинанні інших іноземних компаній;
- зіткненні інтересів влади та корпорацій;
- виснаженні ресурсів країн;
- розміщенні шкідливих підприємств;
- забрудненні природного середовища інших країн світу.

Висновок. Таким чином, можна дійти висновку про те, що американські ТНК, безперечно, є двигуном у світовій економіці. Їхня роль та значення великі у розвитку країн світу. США виступають платформою для створення ТНК, інші країни – користувачами цієї платформи.

Виходячи з аналізу позицій американських ТНК у провідних міжнародних рейтингах, можна констатувати, що вони залишаються найбільш динамічними та дорогими компаніями у світі порівняно з китайськими компа-

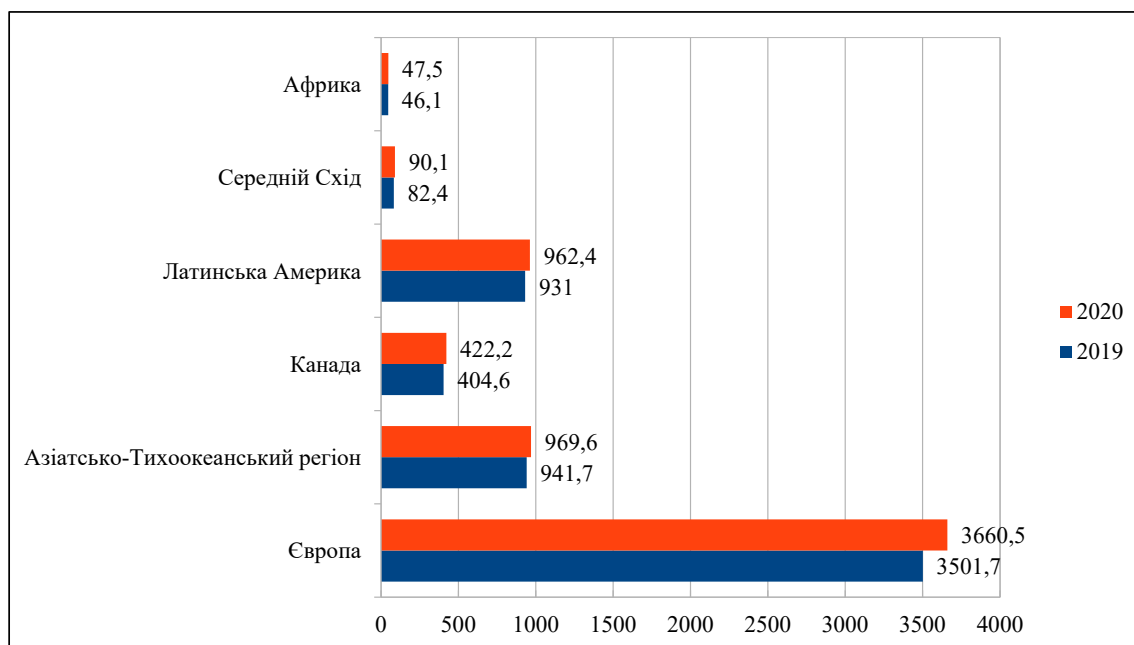


Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції США за кордон, 2020 р.

Джерело: побудовано автором за даними [9]

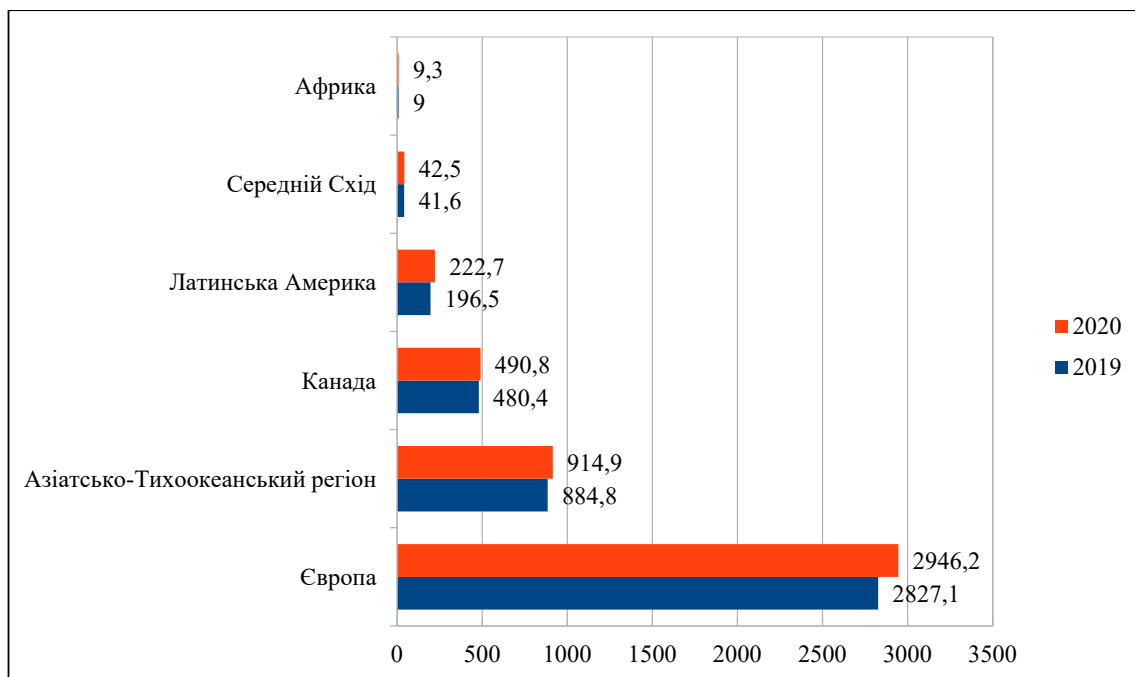


Рис. 4. Прямі іноземні інвестиції в США, 2020 рік

Джерело: побудовано автором за даними [9]

ніями, в окремих галузях на американські ТНК припадає більшість доходів. Американські ТНК виступають найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень, технології залишаються найбільшим сектором за ринковою капіталізацією – 7,7 трлн дол. ТНК виступають у ролі

посередника між державами і споживачами, а також є найбільшим джерелом інвестицій та роботодавцями. Зі збільшенням ролі глобалізації та диверсифікації ТНК все більше впроваджуються на нові ринки, тим самим неминуче підштовхують країни до вдосконалення власної економіки.

Список використаних джерел:

1. Хамандрик Х.С. Економічна політика ТНК у сучасних міжнародних інвестиційних процесах. *Трансформація економічних процесів у морегосподарському комплексі України* : матеріали всеукр. наук. екон. читань з міжнар. участю, 17–18 грудня 2019 р. Миколаїв, 2019. С. 177–182.
2. Михайлишин Л.І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект: монографія. Вінниця : ДонНУ, 2016. 314 с.
3. Гринь О.В. Роль ТНК в сучасній світовій економіці, 2017. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/viewFile/3061/2749 (дата звернення: 15.09.2021).
4. Брензович К.С. Вплив національних ТНК на формування позицій США на світових ринках. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43.С. 3–8.
5. Fortune Global 500–2021. URL: <https://fortune.com/global500/> (дата звернення: 15.09.2021).
6. Global Top 100 companies by market capitalisation-2021 URL: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/pwc-global-top-100-companies-2021.pdf> (дата звернення: 15.09.2021).
7. Omri Wallach The Top 100 Companies of the World: The U.S. vs Everyone Else. 2021 URL: <https://www.visualcapitalist.com/the-top-100-companies-of-the-world-the-u-s-vs-everyone-else/> (дата звернення: 15.09.2021).
8. Stoller K. The world's best employers. 2020. URL: <https://www.forbes.com/lists/worlds-best-employers/#282897f31e0c>
9. Direct Investment by Country and Industry. 2020. URL: <https://www.bea.gov/news/2021/direct-investment-country-and-industry-2020> (дата звернення: 15.09.2021).

References:

1. Hamandrik Kh.S. (2019) Ekonomichna polityka TNK u suchasnykh mizhnarodnykh investytsiynykh procesax [Economic policy of TNCs in current international investment processes]. Proceedings of the Transformacija ekonomichnykh procesiv u moreghospodarsjkomu kompleksi Ukrainy (Ukraine, Mykolaiv, December 17–18, 2019). Mykolaiv, pp. 177–182.
2. Mikhailishin L.I. (2016) Transnacionalizacija svitovoji ekonomiky: innovacijnyj aspekt: monoghrafija [Transnationalization of light economy: innovation aspect: monograph]. Vinnytsia: DonNU.
3. Grin O.V. (2016) Rolj TNK v suchasnij svitovij ekonomici [Role of TNCs in current economic economics]. Available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/viewFile/3061/2749 (accessed 15 September 2021).
4. Brenzovich K.S. (2020) Vplyv nacionaljnykh TNK na formuvannja pozycij SSHA na svitovykh rynkakh [Injection of national TNCs on the formation of US positions on the global market]. *Market infrastructure*, vol. 43, pp. 3–8.
5. Fortune Global 500–2021. Available at: <https://fortune.com/global500/> (accessed 15 September 2021).
6. Global Top 100 companies by market capitalization-2021. Available at: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/pwc-global-top-100-companies-2021.pdf> (accessed 15 September 2021).

7. Omri Wallach (2021) The Top 100 Companies of the World: The U.S. vs Everyone Else. Available at: <https://www.visualcapitalist.com/the-top-100-companies-of-the-world-the-u-s-vs-everyone-else>.
8. Stoller K. (2020) The world's best employers. Available at: <https://www.forbes.com/lists/worlds-best-employers/#282897f31e0c> (accessed 15 September 2021).
9. Direct Investment by Country and Industry. Available at: <https://www.bea.gov/news/2021/direct-investment-country-and-industry-2020> (accessed 15 September 2021).

МЕСТО И РОЛЬ АМЕРИКАНСКИХ ТНК В МИРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Аннотация. В статье проводится анализ деятельности транснациональных корпораций США, а также определяется их место и роль на международной арене. Автор обращает внимание на лидирующие компании, подчеркивая преобладание американских транснациональных компаний, успешно функционирующих в различных секторах экономики. В статье представлены статистические данные ведущих транснациональных корпораций, а также их экономические показатели. Рассмотрены различные рейтинги и журналы, публикующие информацию по крупнейшим транснациональным корпорациям мира. Исследованы прямые иностранные инвестиции как индикатор роли транснационального бизнеса США в мировом масштабе. Приведены факторы деятельности американских ТНК, имеющих негативное влияние на страны-реципиенты.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, США, мировая экономика, прямые иностранные инвестиции, мировой рынок, секторы экономики.

THE PLACE AND ROLE OF AMERICAN TNCs IN THE WORLD ECONOMY

Abstract. As a result of the growing "openness" of national borders to strengthen foreign economic relations, the role of corporate structures becomes more important and has an unprecedented impact on the country's industrial potential and the national economy as a whole. At the present stage of development, the main role in shaping the economic systems of countries is played not by national economies, but by transnational companies. It is through multinational corporations that globalization processes are taking place, which in the future may lead to the emergence of supercorporations through the acquisition or merger of the world's most influential companies. Today, American TNCs are the most powerful companies, covering all sectors of the economy, occupying a leading position in the world economy and world politics. It is TNCs that contribute to the transformation of the world into a single whole, where its individual parts become functionally interdependent, new trends and laws of development emerge. As the world's largest economy in terms of development, the United States has a leading position in the global market. At the same time, being one of the entities operating in the world economy, American transnational corporations significantly influence both the international exchange of goods and services, international capital flows, and the international exchange of knowledge and technologies. In particular, the United States has long been a leader in the global flow of foreign investment. The article analyzes the activities of US multinational corporations, and their place and role in the international arena. The author draws attention to the leading corporations, emphasizing the dominance of American multinational companies that operate successfully in various sectors of the economy. The article presents statistical data of leading multinational corporations, as well as their economic indicators. Various ratings and magazines that publish information on the world's largest multinational corporations are considered. Foreign direct investment as an indicator of the role of US transnational business in the world is studied. The factors of activity of American TNCs that have a negative impact on recipient countries are given.

Key words: transnational corporations, USA, world economy, foreign direct investments, world market, economic sectors.